

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה.
יהיו נא אמרי לרצון לפני אדון כל.

הקדמת המחבר

בראשית

א) יתברך האל וישתבח האדון הכל אשר ברצונו האציל וברא ויצר ועשה הכל במאמרו. השמים ושמי השמים הנשפעים מאורו. הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם שואפים חיותם מזיוו והדרו. הוא המחה ומהנה אותם ומיטיב להם תמיד, כח וגבורה נתן בהם להיות עצומים עושי דברו. ובכל עת ורגע בורא נפשות ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. וחפה יתרה נודעת לנו מכל העמים לקרבנו לעבודתו (ע"י אבות פ"ג מ"ד), ויקרא בשם ידידיו אשר בחר 'זרע אברהם אברהם' (ע"פ ישעיה מל, ט). וימן להם המלך קדשתו ותורתו ומצותיו חקיו ומשפטיו אשר נתן לבני ישראל עם קרובו. את אשר הורישנו ה' אלקינו אותו נירש באהבה. ולעבודתו עבודת הקדש נכספה נפשנו צמאה ותאבה. וחסדי ה' אופיר אשר גמל עלי להיטיב לי השפל והצער. לשום חלקי מיושבי בית המדרש אנוני העיר. ותמוך ימיני לברר לי חלק יפה בדת מורשה. ולבחר את דרך הקדש דרכה של תורה הקדושה. ועוד הפליא חסדו לפקח עיני ולהביט את אשר עליה אבן יקרה היא מפנינים מרגניתא דלית בה טימא (ירושלמי ברכות ט, א). שבחא דאתי מעלמא עלאה מתנה הגנוזה בגנוי המלך היא מצות שבת דמקדשא וקיימא (פסחים ק"ו, ז). מיד ה' עלי השפיל לתן דעתי ולבי על פרטי קדשתה תמיד מעודי. ולשום אותה עטרה לראשי היא כבודי. והנה שבח עצומו של יום קדשת שבת בעצמו לא ימד ולא יספר. ולא יערכנו אמרי שפר. כי אורו מבהיק ומאיר. וכל המשיג משיג לפי כח שכלו כיד ה' הטובה עליו נפשו לטהר.

ב) אמן הטוב אשר מצאתי ראיתי והבנתי יקר תפארת מרגניתא טבא דאית בה, כי מלבד מה שמאור השבת יופיע על אדם השומרו להגן עליו ולהצילו גם בימי החל, וקדשתה מסייע לכל הבא

לטהר ומחזיקו נגד יצרו הקשה, רק אף גם זאת לזוכה השגת אור השבת בטוב ובנעימים נעם אחר נעם, ואשר טעם וראה כי טוב ה' ואשרי הגבר יחסה בו בכל פעם, אז תהיה יראתו על פניו בכל ימי החל לכל יחטא ויחסר ממנו בשבת הבא לקראתו נפת צוף אשר טעם, פן חס ושלום כי יחטא ואשם תאבד ממנו היקר והגדלה והתפארת וכלי חמדה שזכה להשתמש בו בשבת שעבר איך יועם.

(ג) **אשר** לזה רמז הכתוב (ויקרא כו, ז): "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו". כלומר, שתזכו להיות אצלכם שמירת שני השבתות שנה, בלי גרעון מחמת קלקול שבימי החל. ובמה יזכה לזה? אמר הכתוב: "ומקדשי תיראו" – שתיראו בימי החל שלא תאבד ויפסד מכם על כל פנים הקדשה משבת העבר. והמוסיף בכשרון מעשים של ימי החל טהרה ופרישה, מן השמים ישקיף ה' להוסיף לו בשבת ברכה וקדשה.

(ד) **וגם** רבותינו ז"ל רמזו לזה (שם קט ע"ג): אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין. כלומר: אלמלא זכו כל עדת ישראל להיות עליהם קדשת שתי שבתות בשנה, והוא בעבור שלא יתחלל קדשתו כל ששת ימי המעשה, וכשרון מעשיהם כל ימי החל לא יהיה בהם קלקול והפסד לקדשת שבת הבא, אז יתקנו כל ששת ימי הבנין על תקונם, ועל ידי זה מיד ימהר ביאת הגאולה. כי תקון ששת ימי הבנין הוא שלמות תקון הגמור, כמו שרמזו הזר הקדוש (פרש"י נח עג ע"ג): עד דיתחזק הקשת בגוין נהירין. עד שתראה הקשת בגונים מאירים ויתנהיר לעלמא, וכדן תצפי לרגלוי ויאור לעולם, ואז תצפה לרגלי המשיח. דמשיחא. כי קשת הוא בחינת היום הששי, שהוא כנגד בחינת יוסף הצדיק שנאמר בו (נלאש"י מט, כד): "ותשב באיתן קשתו", על כן בהתקון של כל ששת ימי הבנין עד יום הששי, והששי בכלל, אז נראה הקשת בגוין נהירין מכל ששת ימי המעשה, ואז תצפי לרגלוי דמשיחא, כמאמר רבותינו ז"ל הנ"ל, ומיד נגאלין. ודברי רבותינו ז"ל ודברי זהר הקדוש עולים בקנה אחד, ומדברי שניהם נלמד שבתקון ששת ימי הבנין תלוי ועומד הגאולה שלמה שנזכרה בה במהרה בזמנינו.

(ה) עוד ראיתי והבנתי ברמז הקרא "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" (דברים כו, ז), שמדבר גם כן ממעלות השבת. והוא על פי מאמר הזהר הקדוש (שלם קנט ע"ז): אמר רבי שמעון: מפרשתא דא אוליפנא

אמר רבי שמעון: מפרשה זו אני למד סוד החכמה ונשמעים ממנה סודות עליונים וחביבים. בוא וראה: הקדוש ברוך הוא משתבח בתורה ואומר: לכו בדרכי, עסקו בעבודתי, והרי אני מביא אתכם לעולמות טובים, לעולמות עליונים. בני האדם, שאינם יודעים, אינם מאמינים ואינם נותנים את הדעת. אומר הקדוש ברוך הוא: לכו ורגלו את העולם ההוא הטוב, העולם ההוא של כסוף עליון. אומרים הם: איך נוכל לרגל אותו ולדעת כל זאת? מה כתוב: "עלו זה בנגב" עסקו בתורה ותראו, שהרי היא (התורה) לפניכם, וממנה תדעו אותו (את העולם ההוא).

קמיו, ומנה תנדעון לה. ופרוש דבריו, שהקדוש ברוך הוא אומר לישראל, שישתדלו בעבודתו ויראו לעשות רצונו, ואז יעלה אותן לעולמות עליונים הקדושים ונוראים ומלאים כל טוב. ואומר להם: הרי יש בכם כח לתור ולחקר אלו עולמות הטובים בעוד שאתם בעולם הזה. ומענה בפי עם בני ישראל: איך נוכל לידע ולחקר באלו העולמות עליונים כשאנו בעולם השפל הזה? ורוח הקדש משיבם: "עלו זה בנגב" – כלומר: התעסקו בתורה, ותדעו ותראו שאותן העולמות עומדין וקיימין לפניכם. ומסים הזהר: "וראיתם את הארץ מה היא" – תראו ממנה (מן התורה) את העולם ההוא, כי ירשת נחלה הוא שאני מביא אתכם בה וכו'. "ומה הארץ השמנה היא אם רזה" – מן התורה תדעו מה הארץ, מהו העולם ההוא, האם הרבה חסד עליון ליושביה או אם המעיט ממנה כלום.

רוא דחכמתא, ואשתמעו מנה רזין עלאין ויקירין. תא חזי: קדשא בריך הוא משבח באורייתא ואמר: אזילו בארחי, אשתדלו בפלחני, והא אנא מעיל לכוון לעלמין טבין, לעלמין עלאין. בני נשא, דלא ידעי, לא מהימני ולא מסתכלי. קדשא בריך הוא אומר: אזילו אלילו ההוא עלמא טבא, ההוא עלמא דכסופא עלאה. אנון אמרי: איך נכול לאללא לה ולמנדע כל האי. מה פתיב (נמדנר י). (י): "עלו זה בנגב" – אשתדלו באורייתא ותחמון, דהא היא קימא

היא" (שם שם, יח) – תחמון מנה ההוא עלמא, דהא ירתא דאחסנא דאנא עיל לכו בה וכו', עד: "ומה הארץ השמנה היא אם רזה" (שם שם, כ) – מאורייתא תנדעון מה הארץ, מה ההוא עלמא, אי אסגי טיבו עלאה

לִיתְבָּהָא אוֹ אִי אַזְעִיר מִנָּה כָּלוּם. "הִישׁ בָּה עַץ אִם אֵין" – הִישׁ בָּה עַץ
 "הִישׁ בָּה עַץ אִם אֵין" (שס) – הָאִית
 בָּה אֵילָנָא דְחַיִּי לְעָלָם וּלְעָלְמִי
 עָלְמִין, אוֹ אִי צְרוּרָא דְחַיִּי אֲשַׁתְּכַח בְּגוּהָ, אִם לֹא.

(ו) וְהַטַּעַם מַה שֶּׁמְכַנֶּה הַזֶּהר הַקָּדוֹשׁ לְהַתּוֹרָה שֶׁם הַנֶּגֶב, עַל שֶׁם
 מֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל (שנח פג ע"ג): אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: אֵין דְּבָרֵי
 תּוֹרָה מִתְקִימִין אֲלָא בְּמִי שֶׁמִּמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיהָ, שְׁנֵאמַר (נמדנר יט, יד):
 "זֹאת הַתּוֹרָה" וְגוֹמַר. וְאָמְרוּ (עירוני כג ע"ב): מֵאִי (שס"ג ה, יא) "קְרוּצוֹתַי
 תִּלְתְּלִים"? אָמַר רַב חֲסֵדָא, אָמַר מַר עֲקָבָא: מְלַמֵּד, שֶׁיֵּשׁ לְדָרֵשׁ עַל כָּל
 קוּץ וְקוּץ תֵּלִי תֵּלִים שֶׁל הַלְכוֹת. "שְׁחֵרוֹת כְּעוֹרֵב" (שס) – בְּמִי אֲתָה
 מוֹצֵאן? בְּמִי שֶׁמִּשְׁחִיר כָּרִי עָלֶיהֶן כְּעוֹרֵב. וְהוּאִיל שְׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית
 כִּי אִם בְּאֶפֶן זֶה, לְהַמִּית עֲצָמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְהַסִּיר כָּל מִינֵי תַעֲנוּגִים
 מִמֶּנּוּ, וְכָךְ דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ"ו מ"ד): פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל וַיִּמָּס
 בְּמִשׁוּרָה תִּשְׁתֶּה, עַד: וְחַיִּי צֶעַר תַּחֲיָה, עַל כֵּן נִקְרְאת הַתּוֹרָה אֶרֶץ הַנֶּגֶב,
 עַל דֶּרֶךְ שְׁאֵמְרָה עֲכָסָה בַּת כָּלֵב לְאַכִּיָּה לֵאמֹר (יהושע טו, יט): "תִּנָּה לִי
 בְּרָכָה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נִתְּנָתִי, וְנִתְּתָ לִי גִלְתִּי מִים", וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל
 (תמורה יו ע"ב): "אֶרֶץ הַנֶּגֶב" – בֵּית שֶׁמֶנְגֵּב מִכָּל טוֹבָה, "וְנִתְּתָ לִי גִלְתִּי
 מִים" – אָדָם שְׁאֵין בּוֹ אֲלָא תּוֹרָה בְּלִבּוֹ. וְיִשֹּׁם זֶה הַתּוֹרָה נִקְרְאת נֶגֶב,
 שְׁאֵינָה מִתְקִים כִּי אִם בְּמִי שֶׁהוּא מִנְגֵּב מִכָּל טוֹבַת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין בּוֹ
 אֲלָא תּוֹרָה בְּלִבּוֹ וְלֹא תַעֲנוּגִים.

(ז) וְלִפִּי דְבָרֵי הַזֶּהר הַקָּדוֹשׁ הַלֵּז, שֶׁפָּרַשׁ הַכְּתוּב "וַיִּרְאִיתֶם אֶת הָאֶרֶץ"
 שֶׁקָּאִי עַל רְאִיתִי הָעוֹלָמוֹת הַטּוֹבִים, וַיִּכְרַח לְפָרֵשׁ: 'הָאֶרֶץ' –
 אֶרֶץ עֲלִיוֹנָה, נֵאמַר דְּזֵהוּ פְּרוּשׁ הַקָּרָא (דברים כו ב–ג): "וַהֲיָה כִּי תָבוֹאוּ אֶל
 הָאֶרֶץ וְגוֹמַר, וְלִקְחַתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה וּשְׂמַתָּ בִּטְנָא, וְהִלַּכְתָּ אֶל
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ". כִּי יָדוּעַ שֶׁמִּצְוַת הַשֶּׁבֶת הוּא הַחֲשׁוּב
 שֶׁבְּמִצְוַת הַתּוֹרָה, כִּי מוֹרָה עַל בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאֶרֶץ וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם.
 וְאָמְרוּ (שמות כג כה, יב) שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ. וּמִמִּילָא וְדֹאֵי
 שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת שֶׁבַת נוֹכַל לִידַע וּלְרְאוֹת אוֹתָן עָלְמִין טָבִין כְּמוֹ
 בַּעֲסָק הַתּוֹרָה וְיוֹתֵר. וְאַחֵר כָּל זֶה אָמְרוּ (נרכות נז ע"ג) שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים

בעולם הבא. וענין אחד ממששים הוא לומר, שיש בו מעט דמעט מטעמת הטעם הטוב של אור תענוג עולם הבא, כי ביותר ממששים נתבטל הטעם ואינו מרגש כלל, כידוע מדיני אסור והתר (חולין ט ע"ב), אבל אחד ממששים הוא רמז על קצה האחרון מטעמת טעם עולם הבא שמרגש בשבת. וכן בכל אחד ממששים שמנו חכמינו ז"ל שם, הכל על דרך זה. ומזה נוכל לידע גדל הטובה ועצם התענוג הצפונה ומתקנת לנו לעולם הבא. וממצות שבת נקח ראיה לכל התורה, כי שקולה בכל התורה כאמור.

(ח) וזה שאמר הקרא ^{התורה} והיה כי תבואו אל הארץ – שתבואו למדרגה זו לראות הארץ, ארץ עליונה, הם העולמות עליונים הטובים. ולקחת מראשית כל פרי האדמה – שתקח ראיה ממצות שבת שנקרא ראשית, על דרך מאמר התקוני זהר (מקין מד, פה ע"ב): "בראשית" – תמן שבת. וגם שהתורה נקראת ראשית (נ"ר ב, ב), והיא שקולה נגד כל התורה, לכן שבת נקראת ראשית כל פרי. ושמה בטנא – שתשים דעתך כי שבת הוא רק על אחד ממששים בעולם הבא, מספר "טנא". ומאחר שבמצות שבת יוכל להבחין ולידע ביותר ויותר בהנהו עלמין טבין, ולשער מזה גדל הטובה הצפונה ומתקנת לעולם הבא, ועל פן אמר: והלכת בזה אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו – שתוכל להבחין ולידע מזה אמתיות העלמין טבין האלו, שרצונו של הקדוש ברוך הוא שתדע אותם ותשיגם על ידי פח התורה, כדברי הזהר הקדוש הנ"ל.

(ט) והנה לפני ימים אחדים, זה זמן לא כפיר, אשר עלה על רעיוני, סעפי הרהיבני לאמר: אחרי אשר גדלה התרופה והתעלה ומרפא לגפש הנמשך ונצמח ממעלת שמירת השבת, וכל ענין קיום התורה בכל ששת ימי המעשה תלוי בזה, הנה מה טוב לחדש חדושי מעשה שבת, להיות ערוך ומוכן ומסדר לעיני עם בני ישראל פחותי ערך כמוני בסדורי מעלה מעט מזער משבחי שבת, אשר המה עולים במעלות מעלה על מעלה לפי השתנות העתים והשעות שביליל ויום השבת. וסדרתי אותם בחלק הראשון מחבור הלז להיות עולים לעשר

קדשות, נגד העשר מדות הקדושים ועשרה מאמרות שנברא העולם. וקראתי בשם לכל אחד שרש, כי כל אחד הוא שרש בפני עצמו בשרשי מדות הקדושים. והגם שהשרשים הם תשע ולא עשר, אכן בשרש הששי נכלל קדשת שתי מדות, חסד וגבורה, בדרך התכללות שמאלא בימינא. ובחלק השני סדרתי בדרך עולים ויורדים כל העשר קדשות של עשרה מדות הקדושים, וקראתי אותם בשם דרושים, וכי שם יתבאר דברים הנמשכים מקדשת השבת לכל התורה כלה, ואיך שיתנהג האדם על ידי קדשת מדות האלו בדרך השכל ואור הבהיר להבין דבר מתוך דבר בקיום התורה והמצות כלם. והם גם כן תשע ולא עשר, מטעם הנ"ל שאצל השרשים. וקראתי בשם דרושים, על שם דרישה וחקירה המבאר שם, שפמו שבבחינת השבת יש בו השבח המבאר בכל דרוש ודרוש, פן יחקר האדם וישים אל לבו להתנהג ולעשות כן בכל המצות. ועל פי הדברים האלה קראתי שם הספר חבור הזה סדורו של שבת, על שם הסדר מתתא לעלא ומעלא לתתא. ורשמתי סימן לכל שרש ושרש ולכל דרוש ודרוש, כדי שיהיה זכרון צרוף שם שבת עולה לפי ענין כל שרש ושרש וכל דרוש ודרוש לפי ענין המדבר בו, ויפגס ענינו לזכרון בלב הקורא.

(י) ודברי החבור הזה הוא על דרך הכתוב (משלי כה, יא): "תפוחי זהב במשפיות כסף" וכו'. הנה תבת 'במשפיות' סובל שני פירושים. בדרך משל לאחד שיש לו כלי זהב משבח, ומסתירה בכלי הפחותה ממנה כדי לחוס עליה שלא תתקלקל מיפיה, אף רצונו גם כן להראות יקר הכלי המפארה שיהא נראה קצת לעין הרואה להתהלל בתפארתה, על כן הוא עושה נקבים בכלי החיצונה הסוככת סביב צפון וימין, ודרך הנקבים שם יביטו ארחות טמון. והכלי החיצונה הזאת הנה היא נקראת משפיות על שם שתי לשונות: אחת – לשון סכך והגנה על הפנימית, שתיים – לשון סכיה והבטה, על דרך (מגילה יז ע"א, סנהדרין סט ע"ב): סכה ברוח הקדש, לפי שהפל סוכין ביפיה של פנימית דרך הנקבים שבחיצונה.

(יא) והנה בדרך זה הם דברי החבור הזה. כי הגם שבפזרת האל

יתברך ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים הלא דברי אלה כלם לקוחים ונאמרים מדברי חכמי האמת והמדע, אף על פי כן ברב החבור הנה תפוחי זהב היקר והנחמד מכסה בדברי פשטות, עסקי ועניני התנהגות העולם, ובקצת מקומות נתגלה הדבור באמירה נעימה פתיכה יהיכה (ע"פ שנת קה ע"ה) בלשון אשר דברו בהם חכמי המדע. וסהדי במרומים שגם בזה לא נעשה כדי להשביע עין ההסתכלות ביפי שבו, כנזכר למעלה במשל, רק נעשה על פי ההכרח אשר לא יגנה. כי במקום אשר הופיע עלי יד ה' להלביש ולכסות הדברים במכסה אור השכל – עשיתי זאת, בכדי שירויץ קורא בו ולא יקץ בתוכחתי עבור הלשון שאינו מרגל בו, ובכל האפשר הקרבתי הדברים לדעת השומע, זולת על פי הכרח גדול מאד פתחתי בלשון למודים שלמדתי בספרי המדע.

(יג) **על-בן ארשת שפתי יליצו לפני פחותי ערוך כמוני ולפני כל ההוגים בו:** כשיגיעו למקום שאין הלשון מרגל בפניהם עם כל זה לא ימאסו מללמד בכל הספר הכתוב לחיים. כי בעזרת השם יתברך כל הדברים הפתובים בו למחזיקים הוא עץ חיים. וכל הדברים הם עצה והשכלה לעומדים על משמרתם מטים אזנם לשמע ולשתות בצמא דברי תוכחה. זאת עצתי אשר הופיע עליהם כל השומע לעצתי הנה זאת המנוחה. להתנהג בסדורו של שבת בדרישה וחקירה כמבאר בחבור הלז ירוץ אל המערכה. ואז יהיה לבם נכון ו בטוח בה' שיעמד להם זכות השבת בגדל אורו שיופיע עליהם ותתענג בדשן נפשם להניח ברכה. גם בימי החל יהיה להם למגן וצנה מיצרים הקשה לשמרים שמירה מעלה מקשת דרוכה. ומשונאיהם העומדים עליהם יצילים מפל צרה וצוקה ויזכו לצאת מעמק הבכה.

(יג) **וליהיות כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה** (אבות פ"א מ"ו), על כן כל ההוגה בחבור הזה יהיה פונתו רצויה ללמד על מנת לעשות ולקיים. וה' ישלח עזרו מקדש להספיק על ידו ולהחזיק כחו וחילו. פעל ידיו ירצה לטהר מסייעין לו (שנת קד ע"ה). ולאנשי שלומי ומידעי אשר פעם בפעם האזינו לאמרי פי ולעצתי יחלו. הנה

המצוה עליהם שגם מזה אל יניחו ידם ואל יבדילו. רק בכל שבת בשבתו יקבעו ללמד למוד אחד בחבור הזה על מי מנוחות ינהלו. ואת שמו הגדול יתברך שמו יגדילו.

(יד) ויניען כי רב דברי בספר הלז בשביל דלי העם פחותי ערך בתורה, על פן דברי מליצתי כפול ומכפל, שלא ירפו ידיהם ולא יעזבו דברי החבור הזה מפני איזה מקום שלא יהיה הלשון מרגל לפניהם, אך יאמינו הדברים פשוטין, דברים הנכנסין בלב הקורא. כי בעבור זה העמדתי לשון החבור לפעמים קצת באריכות, כדי להבין שומע דומיא דמשמיע על פה ולהבין און שומעת לפי ערפם. ובעבור זה הבאתי מאמרי רבותינו ז"ל המוכאים בחבור הלז בכל עריכת לשונם, ורשמתי מקומם ומוצאם לדעת איפה הם רואים אותם, כדי שיקל גם על מי שלא יהיה לזכרון בין עיניו ענין המאמר על בריו.

(טו) והשם יזפני בזכות הרבים. שדברי אלה יעשה רשם בלב השומע להיות ממצידיקי הרבים כפוככים. ואזכה להוציא לאור חבורי על כל התורה דברים ערכים. יערף כמטר לקחי כטל עלי עשב ורכיבים. בעזרת השם יתברך ובסיעתא דשמיא דמטיבותא מיטיב לישרים ולטובים.

(טז) והנה גם על זה אודה לאל עלי גומר אשר חנני בדעת ובתבונה לבוא דרך פלפול גם בגפ"ת ועל זה הנני משתחוה לפני כבודו ונהדר גאונו. ברוך כבוד ה' ממקומו וממעונו. ולהיות שקמי שמיא גליא שאין דעתי ורצוני לעשות עטרה להתגדל, על פן טמנתי את ידי להביא לבית הדפוס דברי חבורי בגפ"ת ושוי"ת הנמצאים בכתב תחת ידי בעזרת השם. אך אמרתי אולי יבואו דורות האחרונים ויאמרו מאן האי דקימא לה שעתא. ומאן דמנתי הא אפשר דלא הוי לה אמדן דעתא. ואולי לא ידע צורתא דשמעתא. ויהא חבור הלז בעיניהם כאין וכאפס. על פן מן ההכרח אמרתי להעלות על הדפוס דבר אחד דרך קצור הדברים, כדי שיהוגה בו יראה ששמתי פני בהלכה הליכות עולם. ואם יעלה זכות אבותי להעלות על הדפוס

חֲבוּרֵי עַל הַתּוֹרָה, וְאַזְכָּה לַעֲלוֹת לָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה תִּפְנֶה וְתִכּוֹנֶן בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ, אֲפָשֶׁר שְׁמַשְׁם יִפְרֹד וְיִתְפָּרְשׁוּ דְבָרֵי בְּדַבְרֵי גַפְ"ת וְשׁו"ת שֶׁתַּחַת
יְדֵי בַּעֲזֹרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

ראיתי להציג פה גרגיר אחד מה שבארתי בהסוגיא של ספק טומאה, שקשה קצת להולמו, ואחרי העיון בו אמרתי שאפשר לפרש הנכון בו להוציאו מקשיותו. והנה דברים הנלמדים מסוטה והם שווין לה בכל צדדיהם – ידוע דינם לכל, אשר ברשות היחיד ספיקן טמא ודאי ושורפין עליהם תרומה וקדשים, כדאיתא בנידה (ג ע"א) ובתוספות נזיר (נז ע"א) ובכמה מקומות, וברשות הרבים ספיקן טהור לגמרי כמ"ש בנזיר (שם ע"ש). אמנם בדברים שלא שוו לגמרי לסוטה אינם נלמדים ממנה, כגון טומאה שנגע באחד משנים ואין ידוע באיזה מהם, זה אינו דומה לסוטה, כי בסוטה אפשר לומר שהיא באמת טהורה היא ולא נגע בה כלל הבוועל, ולא כן בזה שבדאי הטומאה נוגע באחד מהם ואחד מהם ודאי טמא, ולא נלמד ממנה להיות שוה לדינה. וכן להיפוך נוכל לומר דאפשר שנטמאה, אבל הכא אחד ודאי טהור, כמ"ש בכמה מקומות בתוספות נידה (ב' ע"א ד"ה והילל) ובחולין (ט' ע"ב ד"ה התם).

ומקור מקומו הוא ממה שאמרו פרק ח' דנזיר: שני נזירים שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואני יודע איזה מכם, מגלחין ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה וכו'. ומקשינין עליה בגמרא: ואמאי, הא הכא שני נזירים והאי דקאי גביהון הא תלתא, הוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור. אמר רבה בר רב הונא: באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם, והוא עומד מרחוק, דהוי ספק טומאה ^{הנזירות המעורבת} ברשות הרבים והקשו התוספות: א"כ יביא כל אחד קרבן טומאה ודאי, דכל ספק טומאה ברשות היחיד שורפין עליו תרומה. ויש לומר דלא גמירי מסוטה אלא דבר שאפשר להיות בסוטה, דאפשר שנטמאת, אבל הכא אחד ודאי טהור. ואם תאמר א"כ מאי פריך מעיקרא והא ספק טומאה ברשות הרבים, כלומר ויביאו שניהם קרבן טהרה, הא לא דמי לסוטה, כי הכא אחד ודאי טמא. ויש לומר דספק טומאה ברשות הרבים לאו מסוטה גמרינן אלא כל חד מוקמינן אחזקתיה, וילפינן מקרא פרק קמא דחולין להעמיד כל דבר אחזקתיה אע"ג דודאי אחד טמא כיון דלא ידעינן ליה וכו'.

ולכאורה אפשר להקשות: כיון דאיכא למימר בהו אוקמי אחזקתיה, וחזקה דאורייתא כדילפינן מקרא, א"כ למה לא נאמר שיהיו טהורים אף ברשות היחיד, שלא יצטרכו להביא קרבן טומאה מטעם חזקה. וכבר כתבו התוספות דזאת לא נלמד מסוטה כי לא דמי אליה, א"כ יהיו טהורים לגמרי דלוקמי אחזקתיהו. ובעבור זה יוכרח לומר דאף בדברים שלא שוו לסוטה ואינם נלמדים ממנה כמו זה, הוא דווקא לענין שלא נטמא אותו ברשות היחיד טומאת ודאי כסוטה, אבל

עכ"פ נלמד ממנה שיהיה ספיקן אסור, כלומר דלא ישארו בחזקתן, להיות דינם כספק השקול, לכך מביאין קרבן טומאה וטהרה. וכן ראיתי במפרשים שפרשו כזה שעכ"פ נלמד מסוטה שישארו בספק השקול להיות צריכין לקרבן טומאה וטהרה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכות נזירות הלכה י"ד וי"ו) שאף ספק שני נזירים נלמד מכל הספק טומאות שנלמדים מסוטה, עיין שם.

ומזה יש להביא קצת סיוע לדברי הרמב"ם שכתב (בפ"ט מהלכות טומאת מת הלכה י"ב) וז"ל: דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהם משום ספק הרי הן של דבריהם, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא ודאי. וכמה קולמסין נשתברו לחזק דבריו בזה, עיין בפרי חדש (ביו"ד סי' ק"י בידיני ס"ס). ומזה הסוגיא יש מקום לחזק דבריו. דאי תימא שהספק אסור מן התורה, א"כ מה חילוק יש בין דברים הנלמדים ממש מסוטה ושזין אליה בכל צד דהוי ודאי טומאה ברשות היחיד ובין אלו שאינם שזין לסוטה ואינם נלמדים ממנה, כיון דעכ"פ זאת נלמד ממנה שישארו על ספק השקול, א"כ יהיו טמאים מדאורייתא, כיון שספיקא מדאורייתא לחומרא, וא"כ תשאר קושית התוספות על מקומה, יביא כל אחד קרבן טומאה ודאי כמו ספק טומאה ברשות היחיד דשורפין עליה. אלא ודאי שספיקא דאורייתא הוא מותר מן התורה, ורבנן הוא דאמרי דניזול לחומרא שמא יפגע באיסור דאורייתא, ולכן מביאין לצאת ידי הספק קרבן טומאה וטהרה.

ובזה נראה לי לפרש הסוגיא בסוטה (כח ע"ב) וז"ל: ומה סוטה דבר שיש בו דעת לישראל אף שרץ דבר שיש בו דעת לישראל. מכאן אמרו: דבר שיש בו דעת לישראל ברשות היחיד ספיקו טמא ברשות הרבים ספיקו טהור, ושזין בו דעת לישראל בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור וכו', עד אמר רב גידל אמר רב: דבר שיש בו דעת לישראל ואין בו דעת לישראל מהאי קרא נפקי: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" – ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא וספק טהור יאכל. אימא סיפא: "והבשר כל טהור יאכל בשר" – ודאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל. אלא לאו שמע מינה: כאן שיש בו דעת לישראל כאן שאין בו דעת לישראל. ואיצטריך דרב גידל אמר רב, ואיצטריך למיגמר מסוטה. דאי מדרב הוה אמינא בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, איצטריך למיגמר מסוטה. ואי מסוטה הוה אמינא עד דאיכא דעת נוגע ומגיע, צריכא. עד כאן.

והתוספות שם (ד"ה ברה"ר ספק טהור) הקשה מהא דגרסינן במשנה ריש נידה: כיצד דיה שעתה? היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופרשה וראתה, היא טמאה והן טהורות. והקשו עלה בגמרא (ה ע"ב): טעמא דדיה שעתה, הא מעת לעת מטה נמי מטמא, האי מטה דבר שאין בו דעת לישראל ודבר שאין בו דעת לישראל ספקו טהור. תרגמה זעירי: כשחברותיה נושאות אותה במטה, דהויא לה יד חברותיה. עד כאן. ואמאי משזינן מטה כספק טומאה ברשות היחיד, והא לא דמיא לסוטה, דסוטה ודאי שרץ וספק מגע, כגון בועל הוא השרץ וספק אם בעל, אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא ספק שרץ, דשמא לא ראתה, ואנן לא ילפינן מסוטה אלא מה דדמי לסוטה, דהא דבר שאין בו דעת לישראל ממעטינהו

הואיל ולא דמי לסוטה. ועוד תניא בתוספתא דטהרות: נגע באחד כלילה ואינו יודע אם חי או מת, למחר השכים ונמצא מת, רבי מאיר מטהר, שספק רשות הרבים טהור. אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ. ותימה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישאל הואיל ולא דמי לסוטה ובכי האי גוונא לא מטהרין. כלומר, שהיה לו לטהר אפילו ברשות היחיד כיון דלא דמי לסוטה כמו דבר שאין בו דעת לישאל. וי"ל עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מ"ובשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", כדלקמן בשמעתין כו', ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה אמינא בעינן דעת נוגע ומגיע, אגב שיטפיה נקט ליה. עד כאן.

ודבריהם תמוהין בעין כל רואה לעקור דבר מעיקרו, דבגמרא אמרין מכאן אמרו וכו' והתוספות כתבו בהיפוך דמכאן אין ללמוד. גם קשה לדחוק כל כך לומר דמה שאמרו אי מסוטה אגב שיטפיה נקט. גם גוף הדבר קשה להולמו לומר דיצטרך פסוק על זה, כיון דהסברא החיצונה היא ודאי שיהיה מותר אף ביש בו דעת לישאל, כי אוקמוהו אחזקתיה וחזקה נלמד מקרא כנ"ל, ואך במקום ששוה לסוטה ילפינן מינה לטמאותה, והבו דלא לסיף עלה, ודווקא במקום ששוה לה, לא כן באין בו דעת לישאל כיון דלא דמי לה אוקמוהו אחזקתו הראשונה שיהיה מותר, ולמה יהיה צריך ללימוד הקרא לטהרו.

אשר על כן נראה לפרש הסוגיא בטוב טעם לישב קושיות התוספות על נכון. וכדי שלא להשוות דברי התוספות מאור עינינו ח"ו לטועה נבאר שאפשר לתרץ ולפרש דברי התוספות ג"כ בדברינו. ונאמר דבאמת לא עלה זה על הדעת לומר דדבר שאין בו דעת לישאל יטמא ברשות היחיד כסוטה אי לאו דרשה דרב גידל. אך הנה מקום לומר, הואיל שמצינו בדבר שאינו דומה קצת לסוטה כגון טומאה שנגע באחד משנים הנ"ל נלמד לענין זה עכ"פ מסוטה לעקור ממנה החזקה להעמידה על הספק. כן אפשר לומר הא דאמרין בהתחלת הסוגיא מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל ברשות היחיד ספיקו טמא כלומר כי הוא דמי לגמרי לסוטה ועוקר החזקה לגמרי להיות ודאי טמא אף לשרוף עליו תרומה כסוטה שהיא ודאי אסורה, ושאין בו דעת לישאל בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור כלומר כיון שאינו דומה לסוטה יצא מכלל סוטה להיות טמא טומאת ודאי ולא נשאר כי אם ספק טומאה והוא טהור מדאורייתא כנ"ל וע"כ ספיקו טהור. ועל כן צריך להא דרב גידל דילפינן מקרא דדבר שאין בו דעת לישאל טהור הוא והקרא בא ללמדנו דהוא טהור לגמרי מן הדין לא מצד טהרת הספק.

והנפקא מינה בין אם נאמר שהוא טהור מצד הספק ובין אם טהור ודאי הוא בזה, דהלא עתה לפי ההוה אמינא זו בעינן דעת לישאל בנוגע ומגיע, אבל כשהמגיע אין בו דעת לישאל אף דהנוגע יש בו דעת לישאל לאין בו דעת לישאל יחשב. אם כן איכא שתי נפקותות בזה דדבר שאין בו דעת לישאל אם הוא מותר מן הספק או מן הודאי: האחד – אם יגע אדם בספק שרץ ורוצה לאכול בקדשים, דהוי ספק טומאה שיש בו כרת, כי טומאת הגוף הוא בכרת, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל בעצמו (בהלכות טומאת מת שם) דבספק כרת ספיקא. דאורייתא מדאורייתא לחומרא ע"ש, ויהיה אסור לאכול בקדשים מדאורייתא; אבל אם נאמר דבאין בו דעת

לישאל מותר בודאי מן הקרא, ודאי שיהיה מותר לאכול בקדשים. והשנית הוא בהדין דשני נזירין הנ"ל, אם ספיקות נגיעתן הוא דבר שאין בו דעת לישאל, אז אם הטהרה הוא מצד הספק צריכין להביא קרבן טומאה וטהרה, ואם הוא מחמת הקרא אינן צריכים כי אם לקרבן טהרה. וזה דווקא אם נאמר דבעינן דעת נוגע ומגיע, אבל אם לא יצטרך כי אם דעת אחד מהן שיהיה ראוי לישאל ולא הוי אין בו דעת לישאל כי אם כשאין בדעת שניהם לישאל, ולא יצויר כי אם בבשר שיגע בשרץ, ולא הוי ספק כרת וגם לא שייך בו דומיא דשני נזירין, ואין נפקא מינה בו בין טהרת הספק לטהרת הודאי.

וזה שאמרו ואיצטריך דרב גידל ואיצטריך למיגמר מסוטה. כלומר למה צריכין שניהם ודי באחד, ואף בסוטה לבד די אף שהיה נשאר בספק והיה רק טהור מצד הספק, תיתי מהי תיתי, יהיה טהור מצד הספק, ומאי נפקא מינה בזה. ולכן אמר ואי מסוטה הוה אמינא עד דאיכא דעת נוגע ומגיע ויש נפקא מינה גדולה בין טהרת הספק להודאי, ועל כן איצטריך דרב גידל. וממילא כיון דשמעינן מרב גידל שמעינן נמי דלא בעינן דעת נוגע ומגיע.

ובזה כבר מתורץ שני קושיות התוספות, כי לכן המטה טמאה אף דלא דמיא ממש לסוטה כי נשארת בספקה וטמא עכ"פ מדרבנן מחמת ספק דאורייתא. ובלא זאת כתב המשנה למלך בשם הירושלמי (בפ"ג מהלכות משכב ומושב הלכה ד) דמעת לעת שבנידה איסורו מטעם ספק עשוי להיות טמא, וזהו שכתב רש"י דאורייתא ברשות היחיד היה טמא אף דלא דמי לסוטה ממש, מחמת ספיקא דאורייתא ולחומרא. ואף לפי גירסת רש"ל בתוספות ובכ"י האי גוונא לא מדמינן לסוטה, וקושיתם היא על מה שהוא טהור ברשות הרבים, ג"כ לא קשה, כי כל הסוגיות שבש"ס משמעותן שברשות הרבים ודאי טהור בלי שום ספק, מטעם שכתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה א) ושאר המפרשים, וז"ל: מפני מה טהרו חכמים ספק טומאה ברשות הרבים? שהרי הציבור עושין פסח בטומאה בזמן שהטמאין מרובין. אם טומאה ודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה, שאיסור כל הספיקות מדבריהם. והוא מתוספתא דטהרות פ"ו. ולכאורה קשה למה נצרכו לטעם על זה, והלא כתבו התוספות שכלא זאת ילפינן מקרא דאוקמיה אחזקתיה, וכיון דלא דמי לסוטה ללמוד ממנה לאיסור נשאר בחזקתו ובהיתרו הראשון בלא טעם להיתר. ולפי דברינו ניחא, כי מחמת החזקה היינו למדים מסוטה לישאר בספק השקול והיה טהור מדאורייתא וטמא מדרבנן. וזה שאמרו מפני מה טהרו חכמים ספק טומאה ברשות הרבים, כלומר שיהיה מותר אפילו מדרבנן, כי מה שבאין בו דעת לישאל מותר אף מדרבנן הוא מחמת ילפוטא דרב גידל, וברשות הרבים אמרינן אי מדרב גידל הוה אמינא בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טמא, ועל כן הוצרכו לתת טעם מפני שהציבור עושין פסח בטומאה כדי שיצא מכלל הפסק לודאי. וע"כ גם בנגע באחד בלילה טהור ברשות הרבים מטעם זה, ומסולק קושיות התוספות.

ואפשר להעמיס בדברינו לשון התוספות, ומה שכתבו דעיקר דבר שאין בו דעת לישאל נלמד מ"והבשר אשר יגע בכל טמא", פירוש שעיקר הדין להיות טהור

ודאי נלמד מ"והבשר", כי מסוטה לחוד הוה אמינא דנשאר עוד טומאת ספק, אבל השתא דכתיב "והבשר" וגומר, והוא מיותר כיון דבלא זאת היינו מחויבים לומר שנעמידנו על חזקתו, ואך בדבר הדומה לסוטה עקרו הכתוב מחזקתו לומר שיהיה אסור כסוטה, ואם רק אינו דומה ממש לסוטה הדרינן לאוקמי אחזקתו דמעיקרו, ועכ"פ נשאר בספיקא וספיקא דאורייתא מדאורייתא לקולא, ולמה הוצרך התורה להודיענו עוד בקרא ע"ז. ואי אפשר לומר דספק טומאה מן התורה לחומרא, א"כ מה נפקא מינה בין דברים הנלמדים מסוטה ממש לדברים שאינם נלמדים, וישאר הקושיא בשני נזירים הכל כנ"ל, אלא ודאי דספיקו טהור ומיותר הקרא ד"והבשר". והיה די להשמיענו הפסוק השני של "כל טהור יאכל בשר", שדווקא ודאי טהור אבל ספק טמא, והוא עבור שהוא ספק שיש בו כרת ומדאורייתא לחומרא, והקרא אשמעינן אף שיש בו חזקת טהרה נוציאו מחזקתו. ולכך צ"ל דהקראי אתו לאשמעינן ללמוד מהם דבר הצריך לשני המקראות, והיינו לפי ההוה אמינא דבעינן דעת נוגע ומגיע כמו בועל ונבעלת, א"כ כשגלי קרא דבנוגע לחוד מקרי יש בו דעת לישראל מהא ד"כל טהור" כפירוש רש"י, היה ההוה אמינא דהוא הדין במגיע לחוד כאם יש בו דעת לישראל והוא טמא ונגע בטהרות הוי נמי דעת לישראל וטמא, לכך צריך קרא השני "והבשר אשר יגע בכל טמא", לומר דזה מקרי אין בו דעת לישראל, ועיקר דעת לישראל תלי בנוגע ולא במגיע, ועל כן צריך שני מקראות.

ומהא שמעינן נמי דבאין בו דעת לישראל הוי טהור גמור ולא ספק, דאם לא כן אלא דאף באין בו דעת לישראל הוי ספק טומאה, וא"כ בספק טומאת הגוף נעשה ודאי טמא, וא"כ לפי זה לא שמעינן מניה כלל דאין צריך דעת נוגע ומגיע בדבר שיש בו דעת לישראל דדילמא לעולם מקרי אין בו דעת לישראל ועבור שהוא ספק כרת לכן הוא ודאי טמא. וכשלא נידוק דבעינן נוגע ומגיע קשה יותר, הקרא אחרינא "והבשר אשר יגע בכל טמא" למה לי, כי כיון דלא מועיל דעת נוגע לבד פשיטא שלא יועיל דעת מגיע לבד ולמה לי והקרא. אלא ודאי דבאין בו דעת לישראל אף ספק לא הוי, להכי לא יטמא רק משום יש בו דעת לישראל ואין צריך נוגע ומגיע, על כן צריך קרא אחרינא לומר דדוקא בנוגע לחוד תליא מילתא ולא במגיע. נמצא לפי תירוץ הגמרא שמעינן שפיר תרווייהו שאין צריך דעת נוגע ומגיע וגם דבר שאין בו דעת לישראל אף ספק לא הוי רק טהור לגמרי. ובזה נכונים דברי התוספות שעיקר הטהרה נלמד מ"והבשר" כאשר כתבנו.

וזה שכתבו דדעת נוגע ומגיע אגב שיטפיה נקטיה, כלומר כי לא זה העיקר התירוץ, ועיקר התירוץ הוא דצריך הקרא להיות טהור ודאי והוא נשמע ממאי דהיה ההוה אמינא דבעינן דעת נוגע ומגיע כנ"ל.

ובזה נראה לתרץ דברי הרמב"ם שהבאתי לעיל במה שמחלק בספיקא דאורייתא בין ספק איסור כרת שהוא מדאורייתא לחומרא ובין ספק שארי איסורים שמדאורייתא לקולא, והקשה עליו בספר משנה לחם מסוגיא זו: לפי סברתו דיש חילוק בין ספק כרת או לאו, מאי רומיא דרב גידל שני המקראות אהדי עד שהוצרך לחלק בין דבר שיש בו דעת לישראל ובין דבר שאין בו דעת לישראל.

לימא דשניהם מיירי בדבר אחד, ואך הא דכתיב "כל טהור יאכל בשר" ודייקנין הא ספק טמא הוא, לפי שהוא טומאת הגוף והוא בכרת לכן ספיקו אסור, משא"כ בטומאת בשר דאין בו כרת ולכן ספיקו טהור.

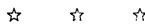
והנה לכאורה היה נראה לתרץ קושיתו, כיון דהסוגיא זו הוא מימרא דרב גידל אמר רב, ורב הוא דאינו חושש לספק דרוסה כמ"ש בחולין (נ"ג ע"א), והגמ' מקשה (חולין מ"ג ע"ב). לעולא דסבר אין חוששין לספק דרוסה, מאי שנא משני חתיכות אחד של חלב ואחד של שומן דמחייב באשם תלוי. ומשני התם אתחזק איסורא. ופירשו התוספות: לאו דווקא אתחזק איסורא אלא דלא אתחזק היתרא וליכא חזקה. ומשמע היכא דאיכא חזקה היתר אינו מביא אשם תלוי לפי סברא זו שאין חוששין לספק דרוסה. וממילא ודאי גם רב שסובר שאין חוששין לספק דרוסה צריך לסבור כמו כן שבאתחזק היתרא אינו מביא אשם תלוי כדי שלא יקשה עליו משני חתיכות. ולזה לכאורה לא נוכל לתרץ הקרא ד"כל טהור יאכל בשר" לפי שהוא ספק כרת, דכיון דהכא מיירי בדבר שנוכל לומר בו אוקמהו אתחזקו כנ"ל וגם הוא דומיא דבשר שקרבן טהור היה והיה לו חזקת טהרה, ובהיה לו חזקת טהרה אף בספק כרת טהור הוא ואינו חייב באשם תלוי לסברת רב, וע"כ דייק רב שפיר לפי סברתו דעל כורחך החילוק בין דעת לישאל או לא.

אך באמת הנה איכא להקשות לפי סברת הרמב"ם על סוגיא דחולין גופה: מנא לה להגמ' לחלק בכך ולומר דאף בספק כרת אי איכא חזקת היתר טהור עבור הקושיא משני חתיכות, הלא הקושיא מעיקרא ליתא מאי שנא משני חתיכות דמביא שם תלוי, שאני התם שהוא ספק כרת ומדאורייתא לחומרא על כן חייב באשם תלוי, ולא כן בספק דרוסה שהוא מדאורייתא לקולא. ואז אם נאמר דלסברת הרמב"ם נוכל לתרץ באופן זה, ואין צריך לומר דבחזקת היתר אף בספק כרת טהור, קאי קושית הלחם משנה הנזכר על מקומה: מנא ליה לרב לדייק מקראי כנ"ל.

אמנם לפי דברינו הנ"ל, דהיה קשה להגמ' קרא דטומאת בשר למה לי, מכח זה שמעינן דקרא דטומאת הגוף אתי למימר דלא בעינן דעת נוגע ומגיע ואז צריכין תרווייהו, כאמור למעלה, וא"כ מקרא נמי שמעינן דלא מועיל ספק כרת במקום חזקה, דאל"כ הוי גבי טומאת הגוף טמא משום ספק כרת אף ברשות הרבים וכלא דעת לישאל, ולא שמעינן דלא בעינן נוגע ומגיע כיון דהוא בלא דעת לישאל לא שייך בו נוגע ומגיע, והיכי דלא שמעינן מניה נוגע ומגיע לא צריך קרא אחרינא לאשמעינן דבנוגע לחוד תלי אין בדעת לישאל והדרא קושיא לדוכתיה קרא אחרינא למה לי. אלא ודאי מדכתיב תרי קראי שמעינן דאין שום אופן לטומאת הגוף אם לא מטעם דעת לישאל ולא צריך נוגע ומגיע, וע"כ צ"ל אמאי לא טמא בלא דעת לישאל, ויטמא משום ספק גרידא כמו בב' חתיכות משום שאני הכא דאתחזק היתרא. וע"כ תירצו בחולין ג"כ כאמתיות סברתו דמחלק בין אתחזק היתרא או לא, וממילא נשמע במקום דלא אתחזק היתרא כמו בב' חתיכות ספיקו לחומרא מדאורייתא וחייב באשם תלוי, והיא היא דינו של הרמב"ם ז"ל, ונכונים דבריו, ולא קשה עליו לא מסוגיא זו ולא מסוגיא דחולין כאשר בארנו עד כה.

זוה הוא הכל לדעת רב דסבירא ליה אין חוששין לספק דרוסה, וממילא שמעינן לדידן דפסקינן לאסור בספק דרוסה משום דאתרע חזקתיה בנכנס הדורס, כאשר מבואר אצלי בתשובה. גם בדאיכא חזקת טהרה, הואיל ואתרע מחמת שאירע לה ספק טומאה, ספיקו לחומרא אף בדאיכא חזקת טהרה. ולכן כתב הרמב"ם בסתם לבד ממקום דאית ביה כרת, ולכל אחד ואחד כדאית ליה: לרב שלא בחזקת טהרה ולדידן אף בדאיכא חזקה. ודוק היטב כי נכונים הדברים למכין.

והגודל נחיצת הדפוס והפועלים אצים לאמר כלו מעשיכם לא יכולתי להעריך עוד איזה עלה לתרופה מחדושי אשר בכתובים אצלי. וברצות השם גם בהקדמת חלק שני אציגור נא מעט מחדושי בגפ"ת.

והנה זפני השם יתברך להעלות לזכרון שמונה עשר פרקים, הינו תשעה שרשים ותשעה דרושים, והם כנגד שני אותיות ראשונות של שמי. השם יתברך יזפני להעלות עוד דברים מי"ם התלמוד שהעליתי, ועל ידי השמעתתא הלז מי"ם התלמוד יתקן יו"ד מ"ם שבשמי. גם מספר שם חברי סידורו של שפת עם הכולל משלשה התבות עולה כמספר שמי ושם אבי זכרוננו לברכה: הצעיר חיים בן מוהר"ר שלמה, במספר השוה, חשפנא דדן כחושפנא דדן. לכן הגם כי צעיר אנכי מאיש ולא בינת אדם לי (ע"פ משלי ל, ג), ומי אנכי לערוך תפלה לפני מלך אל רם ונשא, אף על חסדו וטובו אשען להתפלל ולהתחנן לפני שמו הגדול, שהח"י פרקים שערכתי בחבור הלז שיהיו לרצון כקרפן עולה. ויתקיים בי (ישעיה לז, יט): "חי חי יודך" — בעולם הזה ובעולם הבא. ואזכה להתהלך בארצות החיים, להסתפח על נחלת ה', אמן ואמן בן יהי רצון. והאלהים הרועה אותי מעודי, יגמר בעדי, לחתם תורה בלמודי. ככל הכתוב לחיים, בירושלים.

הלא כה דברי הקטן חיים במוה"ר שלמה זללה"ה
 חונה במאהלוב ובאטשאן וקעשנוב וטשערנוץ והגליל

תוצאות ותעורה תוצאות השווא